

Lap: .....

Meccialent: .....

A NEWYORK

Irtá Rella Pál

A lapok mostanában jónéhány pesti kávéházról jelentették: bezárt. A Newyorkról gyászjelentést kell adni: meghalt. És, hogy mi mindent vitt magával márvány-sírájába, a »mélyvíz«-be — mely most úgy bukkan fel az átvirrasztott éjszakák emlékerengéséből, mint a pesti irodalomnak és ujságírásnak előre megépített kriptája — arról lehangolóan derűs történelmi vagy társadalmi regényt lehetne írni.

Mert a Newyork valóban nem volt egyszerű kávéház, sem nagyvilági valóságában, sem polgári jelentőségében. Több volt annál és más. A külsőségeiben is. A sok kávéháznak címzett pesti álpagoda között, a Newyork — eltúlzott barokk-renaissance pompájával — maga volt a művészi becsületesség, legalább is, ami anyagát, belső kiképzését, berendezését illeti. Igazi márvány a falakon, padlón, csavart márványoszlopok, vert rézesillárok, Magyar-Manheimer mennyezetképei és szigorú stíluskövetkezetesség mindenszék-lábon, minden kávécsészén.

Hogyne járt volna szívesen ide mindenki, aki akkorában — évtizedekig — írónak, ujságírónak, színésznek, művésznek, bohémnek számított Pesten. És hogyne járt volna oda szívesen mindenki, aki ebben a ragyogó keretben látni akarta azokat, akik — idejártak: az írókat, művészeket és egyéb esirkefogókat, ahogy Heltai Jenő nevezte el ezt a furcsa, drága népséget a szellemi cigánysorról. Nem esoda, hogy a villanyfényben sütkérező »nagyok« árnyékába csapatostól sodródtak be a fiatalok, a dicsőség képzelt marallbotját szorongató művész-

író- és színészkaplárók, akik akkorában is, mint mindenkor e hazában, csak ágyrajárói vagy szerény albérlői voltak szegény pesti irodalmunknak, az ujságírás, a művészet, a színészet cifra nyomorúságának.

A Newyork azonban nem csak fényt és pompát pótló otthona volt az — ottfontalanoknak. Volt valami ebben a ragyogásban és gazdagságban, valami becsalógató és marasztaló erő, valami hangulati tartalom, ami a beérkezetteket, olyanokat, mint Ambarus Zoltán, Bródy Sándor, Heltai

Jenő e a nagy magyar festők, muzikusok, ujságírók és színészek egész sorát bódította el itt éjszakáról éjszakára a virrasztás mákonyával.

— Háromnegyed két — adta ki a jelszót néha Molnár Ferenc, monoklis szemével egy pillantást vetve a hajnalodó utcára; a társaság rendszerint még várt egy »negyed kéket«, aztán pontosan, rendben, esendben »hazamentek a legények«.

A »nagyok« társasága akkorában a Newyork külön szalónjában »uralkodott«, a körüti oldalon, ahol az utóbbi években a ruhatár volt. Hogy mit jelentett az bejutni ide, csak azok tudják, akik akkorában fiatalok voltak és becsvágyók. Az én generációm-ból Kosztolányi Dezső és Karthy Frigyes kerültek legkorábban a szalón-parnasszusra, most eláru-lom őket: nem a gyorsan felfedezett írói tehetségükkel, hanem az-zal, hogy feltalálták a halandzsajátékat.

Ettől eltekintve azonban a Newyork nemcsak ebben a vonatkozásban volt otthona a szellemi Budapest mindenrangú népének. A Newyork a végső hitelközpontja és egyben élelmezési menté-vára is volt az irodalom, művé-

szet, színészet, ujságírás rá- és megszorultjainak. Zilahy Lajos és Szép Ernő a koronatanum, hányszor mertette meg nagyotú ifjúságunkat az éhkoptól az irodalmi sonka, melyet boldogult Gyula bácsi jótállásával 20 fillér nemfizetés ellenében kaptunk.

Gyula bácsi a Newyork főpincére volt, a Nemzeti Színház korán elhunyt nagy művészenek, Hajdu Pepinek az édesapja, nem esoda, ha értett az irodalomhoz, rá is fizetett. Emlékszem egy költőre (ma nem a legjobb névnek örvend), aki százötven uszonna-kávéval tartozott, de a százötvenegyediket is megkapta, mert Gyula bácsi bizott a költőben, nem a bonitásában: a tehetségében. Persze, hogy ráfizetett.

Krúdy Gyula, félrebillentett fej-jel, itt írta lila tintával nagy-szerű Szinbád-történeteit és költői inspirációját. Gyula bácsi vajmi ritkán zavart meg rideg és prózai számlákkal. Valljuk be: hébe-hóba bizony a »nagyok« sem restelték igénybe venni Gyula bácsi hitelezői könnyedségét.

Ma már nem követek el kegye-letsértést, ha az utókor részére történelmi tényként írom ide, hogy amikor Gyula bácsit utolsó útjára kísértük, a gyászoló tömegben bizony sokan, nagyon sokan voltak, akik a megboldogultnak nemcsak hálával tartoztak. Ezek közé sorolható az állandó pénzzavarral küzdő Bátaszéki Lajos is, a kávéház népszerű törzs-vendége. Mint íróról csak ennyit: ő írta meg magáról a leg-rövidebb életrajzot. Ennyi volt az egész:

— Hol volt, hol nem volt... Nos, ennek a »Hol volt, hol nem volt« — világnak volt ká-véháza a Newyork. Ez a világ meghalt. Most a Newyork is kö-vette...

Világ 1947. V. 1.

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: Rella Pál

Cím: A Newyork

Tárgy: 640.24

He: "New York" városlévi

Idő: "1947"